

Kerk en zending in hedendaags India en China: een vergelijking

India en China zijn de volkrijkste landen. Van de ongeveer zeven miljard wereldbewoners woont een zesde deel (ca. 1,2 miljard) in India, en een ander zesde deel (ca. 1,3 miljard) in China. In beide landen samen woont dus meer dan een derde deel van de wereldbevolking.

De langetermijnontwikkeling van het christendom in India en China bepaalt in hoge mate de toekomst van het christendom. Het aantal christenen, vooral het aantal protestanten, groeit in beide landen, maar in China explosiever dan in India. Volgens de gegevens van de Nederlands sprekende Engelsman Patrick Johnstone is nu circa 2,4 % van India christen (ca. 25 miljoen), en circa 7,25 % van China christen (ca. 91 miljoen).² Zijn landgenoot David B. Barrett geeft andere cijfers: ongeveer 6,2 % voor de christenheid in India (ca. 62 miljoen), en ongeveer 7,1 % voor die in China (ca. 89 miljoen).³ Omdat Johnstone zich om missionair strategische redenen houdt aan de door de Indiase overheid verstrekte gegevens (census van 2001), valt zijn schatting betreffende India veel lager uit dan die van Barrett. De door beide auteurs gegeven percentages en aantallen zijn schattingen (met name het bepalen van de omvang van het buitenkerkelijke christendom in India en van de huisgemeenten in China is giswerk). Dit geldt trouwens ook voor de bewering van Todd M. Johnson (USA) en Kenneth R. Ross (Schotland), dat de Filipijnen niet langer het Aziatische land zijn met de meeste christenen (ca. 83 miljoen), maar China (ca. 115 miljoen) en dat India (ca. 58 miljoen) na China en de Filipijnen op de derde plaats komt.⁴

Deze bijdrage geeft een vergelijkend overzicht van de huidige stand van zaken van kerk en zending in India en China, dat deels op literatuurstudie gebaseerd is, en deels op eigen waarneming (één bezoek aan China, meerdere bezoeken aan India). Eerst wordt aandacht besteed aan de kerken en de

1 Bewerking van een lezing gehouden op 1 november 2012 in de Martinikerk te Itens in Fryslân. Met hartelijke dank aan Bas Plaisier te Hongkong en Jan Peter Schouten te Naarden, die een eerdere versie van dit artikel van kritisch commentaar voorzagen.

2 Patrick Johnstone – Jason Mandryk, *Operation world*, 21st century edition (Carlisle: Paternoster Lifestyle, 2001), pp. 160, 310.

3 David B. Barrett et al. (red.), *World Christian encyclopedia: A Comparative Survey of Churches and Religions in the Modern World* (Oxford: University Press, 2001), pp. 191, 360.

4 Todd M. Johnson – Kenneth R. Ross (red.), *Atlas of Global Christianity* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009), p. 135.

buitenkerkelijke christenheid in beide landen; daarna aan hun presentie in de samenleving (kastensysteem, godsdienstvrijheid, afhankelijkheid van hulp uit het buitenland); en ten slotte aan hun betrokkenheid bij de wereldwijde oecumene en hun inzet voor zendingswerk in eigen land. Zaken die persoonlijk van aard en daarom moeilijk meetbaar en vergelijkbaar zijn, zoals de geloofsbeleving en de levensstijl, worden hier grotendeels buiten beschouwing gelaten.⁵ Het geheel wordt met enkele ‘perspectieven’ afgesloten.

Overleving van het Syrische christendom in India, niet in China

Het christendom in India en China is oud. Het stamt uit de eerste eeuwen van de christelijke jaartelling. In beide landen kwamen de eerste zendingen niet uit Europa, maar uit Syrië.⁶

In India bestaat het Syrische christendom nog steeds. Het is nu bekend onder de naam van Thomaschristenen. Deze christenen gaan uit van de gedachte dat de apostel Thomas het Evangelie in India verkondigd heeft, voordat Syrische christenen er in de derde en vierde eeuw arriveerden. Zij verwijzen naar de apocriefe *Handelingen van Thomas*, waarin Jezus aan zijn discipel Judas Thomas de opdracht gaf om naar India te gaan: “Vrees niet, Thomas, ga naar India, en predik aldaar het Woord; want mijn genade is met u” (vers 1). Het is lang niet zeker dat de apostel Thomas daar echt geweest is, maar wel staat vast dat zijn reis verkeerstechnisch tot de mogelijkheden behoort. Thomaschristenen treft men vooral in de zuidelijke deelstaat Kerala aan. Sommige Thomaschristenen hebben ‘Thomas’ als familienaam. Eén van hen was M.M. Thomas (1916-96), lekentheoloog, eredocent van de universiteit Leiden (1975), jarenlang voorzitter van het Centrale Comité van de Wereldraad van Kerken, en tenslotte gouverneur van de noordoostelijke deelstaat Nagaland.⁷ Hij was lid van de Mar Thoma-Kerk, die een negentiende-eeuwse afsplitsing van de oude Syrisch-Orthodoxe Kerk is. Meer dan een half miljoen Indiërs is nu lid van de Mar Thoma-Kerk. Door hun lange geschiedenis en hun oude tradities nemen de Thomaschristenen een vooraanstaande plaats in kerk en samenleving in.

Door Syrische christenen werd de zijderoute gebruikt om handel met de Chinezen te drijven en hen met het Evangelie vertrouwd te maken. In China

5 In de context van een themanummer van dit tijdschrift over christelijke levensstijl vroeg Bas Plaisier aandacht voor de geloofsbeleving en levensstijl van Chinese christenen nu: ‘De ontwikkelingen van het christendom in China’, in: *Kerk en theologie*, 62 (2011), pp. 337-49.

6 De zendingsgeschiedenis van India en China is goed beschreven in de klassieke studie van Stephen C. Neill, *A History of Christian Missions* (Harmondsworth: Penguin Books, 1979). Helaas is dit boek, dat verschillende drukken gehad heeft, nooit in het Nederlands vertaald.

7 M.M. Thomas schreef vele boeken. Zijn bekendste werk is: *The Acknowledged Christ of the Indian Renaissance* (London: SCM Press, 1969). Vgl. Jan Peter Schouten, *Jezus als goeroe: Het beeld van Jezus Christus onder hindoes en christenen in India* (Budapest: Damon, 2007), p. 188.

en Mongolië ontstond door hun toedoen een bloeiend christendom, met invloed tot in de hoogste kringen (verscheidene prinsessen aan het Mongoolse hof lieten zich dopen). Hiervan bezitten wij nu alleen nog de overblijfselen: een monument uit het jaar 781, dat verwijst naar de aankomst van de Syrische christen A-lo-pen in China in 635, en verder duizenden lotuskruisen en enkele manuscripten.⁸ In de veertiende eeuw stichtte Timur-i-Lang (1336-1405), ook bekend als Tamerlane, met grof geweld een groot Mongools rijk, waarvoor alles wijken moest. Zijn niemand en niets ontziende optreden had onder meer de complete uitroeiing van het Syrische christendom in China tot gevolg.

Rooms-katholicisme in India meer homogeen dan in China

In de Middeleeuwen gingen franciscaanse en benedictijnse monniken over land naar India en China om daar de Rooms-Katholieke Kerk te planten. Zij werkten daar niet samen met de al gevestigde Syrische kerken, omdat zij die als ketters beschouwden en opriepen zich te voegen bij hun kerk. De meeste Syrische christenen bleken daartoe niet bereid te zijn. In India en in China ontstonden er zodoende twee rivaliserende kerken.

De veertiende-eeuwse Mongolenstorm vernielde niet alleen het Syrische christendom, maar ook de Rooms-Katholieke Kerk in China. In de nieuwe tijd herrees zij door toedoen van de Franciscanen en Benedictijnen, alsmede de Jezuïeten. In de zeventiende eeuw ontstond er heftige ruzie tussen deze orden over de te volgen missiemethode. In 1773 werd deze strijd door de paus beslecht: toen kwam er een einde aan het werk van de Jezuïeten in China. Daarna kon de Rooms-Katholieke Kerk zich zonder noemenswaardige interne verdeeldheid verder ontwikkelen. In 1949 kwam hieraan abrupt een einde. Toen grepen de communisten de macht. Zij dwongen alle missionarissen het land te verlaten, stelden alle kerken onder staatstoezicht, en verlangden van de Rooms-Katholieke Kerk in Rome dat zij alle banden met Taiwan zou verbreken. Toen de paus hiertoe niet bereid bleek te zijn, raakte de Rooms-Katholieke Kerk in China nog verder in de problemen.⁹ In 1957 ging de Chinese overheid over tot het zelf aanstellen en ontslaan van bisschoppen en priesters in de tot 'patriottische' instelling omgevormde Rooms-Katholieke Kerk: (*Chinees*) *Katholiek Patriottisch Genootschap*. Nadien kon de paus in Rome niets anders doen dan in het geheim eigen bisschoppen en priesters wijden. In hedendaags China bestaan er zodoende

8 Tjalling Halberstma, *De verloren lotuskruisen: Een zoektocht naar de steden, graven en kerken van vroege christenen in China* (Haarlem: Altamira-Becht, 2002).

9 Roger G. Tiedeman, *Handbook of Christianity in China, II: 1800 to the Present* (Leiden: Brill, 2010), pp. 817-19.

twee Rooms-Katholieke Kerken: een door de overheid erkende en gestuurde patriottische kerk (Johnstone: ca. 3,1 miljoen leden), en een aan de paus getrouwe clandestiene kerk (Johnstone: ca. 5 miljoen leden). Pogingen van kerkelijke zijde om de gerezen problemen op diplomatieke wijze op te lossen hebben tot nu toe nog geen noemenswaardig resultaat opgeleverd. Wel zijn er nu enkele bisschoppen en priesters die voor beide partijen acceptabel zijn.

Hoewel de Rooms-Katholieke Kerk in India (Johnstone: ca. 6,4 miljoen leden) de nodige interne problemen heeft, is zij niet zoals die in China in twee kampen verdeeld.¹⁰ In India is zij geheel legaal. Daardoor kan zij alle energie geven aan goede relaties met én de Indiase overheid (landelijk en regionaal) én de paus in Rome. Vaticaanstad heeft een eigen diplomatieke vertegenwoordiging in New Delhi, en omgekeerd India een vertegenwoordiger in Vaticaanstad. Deze wederzijdse erkenning vrijwaart de Rooms-Katholieke Kerk in India niet van problemen op plaatselijk en regionaal vlak. In sommige deelstaten gaan fanatieke hindoes gewoon door met discriminatie, vervolging, brandstichting en in voorkomende gevallen ook moord.¹¹

Protestantisme in India minder homogeen dan in China

In India en China stamt het protestantisme uit de zeventiende en achttiende eeuw. In beide landen is dit nu omvangrijker dan het rooms-katholicisme. Bij 'protestant' moet niet alleen gedacht worden aan de gevestigde kerken, maar ook aan de vele christenen die 'independent' willen zijn: de Evangelicale Beweging, de Charismatische Vernieuwing, en de Pinksterbeweging.

In India kent het uit de achttiende eeuw stammende protestantisme vele denominaties (Johnstone: nu ca. 16,8 miljoen gelovigen). In het koloniale verleden bracht elk westers zendingsgenootschap zijn eigen kerk en kerkopvatting mee. Naast de vele afzonderlijke kerken ontstonden er ook gefuseerde kerken, waarin diverse denominaties samengegaan zijn. Zo kwam in 1947 de Kerk van Zuid-India tot stand als een unie van presbyterianen, congregationalisten, anglicanen en methodisten (de lutheranen bleven buiten de unie).¹² Deze kerk groeide uit tot de grootste protestantse kerk in India (met ca. drie miljoen leden). In geheel India ontstonden naast deze gevestigde kerken allerlei onafhankelijke kerken die vaak evangelicaal of charismatisch zijn. Dit bonte geheel van kerken, gemeenten en bewegingen maakt het in India aanwezige protestantisme even pluriform als dat in westerse landen.

10 A. Mathias Mundadan, *Indian Christians: Search for Identity and Struggle for Autonomy* (Bangalore: Dharmaram, 2003), pp. 214-15.

11 Paul Marshall, *Their Blood Cries Out: The Worldwide Tragedy of Modern Christians Who Are Dying for Their Faith* (Dallas: World Publishing, 1997), pp. 98-104.

12 J.E. Lesslie Newbigin, *Christus in Zuid-India* ('s-Gravenhage: Lectorbureau van de Ned. Hervormde Kerk, 1959).

Na 1949 maakte de Chinese overheid rigoureuus een einde aan de enorme kerkelijke verdeeldheid op protestants erf. In 1954 dwong zij alle protestantse kerken tot participatie in de *Drie Zelf Patriottische Beweging* ('Drie Zelf' verwijst historisch naar de negentiende-eeuwse missionaire slogan: *self-support, self-governing, self-propagating*). Deze geünieerde kerk, nu met meer dan 50.000 kerkgebouwen en ontmoetingspunten, en met miljoenen leden (Johnstone: ca.17 miljoen leden; officiële bronnen in China: minstens 23 miljoen leden), is de enige door de staat erkende protestantse kerk. Daarnaast bestaan er op plaatselijk en regionaal vlak tienduizenden clandestiene huiskerken – kleine bijbel- en gebedskringen en ook enkele grote gemeenten – die deels hun wortels in het conservatief inheemse christendom van vóór de Tweede Wereldoorlog hebben (Johnstone, met een slag om de arm: nu 30 tot 80 miljoen leden).¹³ Omdat het protestantisme niet hiërarchisch gestructureerd is en niet door een staatshoofd bestuurd wordt, ondervindt het minder last van de tweedeling tussen 'patriottisch' en 'clandestien' dan Rome. Overigens is de door de staat afgedwongen eenheid van de vele denominaties voor het protestantisme niet alleen maar nadelig geweest; het heeft ook enkele voordelen gebracht: gezamenlijk staat men sterker dan ieder voor zich. In de afgelopen decennia was Watchman Nee/Ni Tuo-sheng (1903-72) voor velen het gezicht van de door de overheid niet-erkende huiskerken.¹⁴ Gelijktijdig fungeerde de Anglicaanse bisschop Ting Kuang-hsun (Ding Guangxun) (geboren in 1915) als het gezicht van de door de staat erkende kerk. Als voorzitter van de Drie Zelf Patriottische Beweging (1979-97) poogde Ting steeds 100 % loyaal aan de Chinese overheid en tegelijkertijd 100 % loyaal aan het Evangelie te zijn.¹⁵ Dank zij hem en andere 'loyalisten' die, tegengesteld aan de missionaire strategie van Watchman Nee, telkens weer opnieuw bereid waren om met de communistische overheid compromissen te sluiten, bleven er na 1949 diverse kerkgebouwen open. De Culturele Revolutie van de Rode Gardisten (1966-76) resulteerde in het sluiten van alle toen nog open kerkgebouwen, maar na het échec van deze Revolutie gaf de overheid toestemming om gesloten kerkgebouwen te heropenen en nieuwe kerken te bouwen.

13 Kevin Xiyi Yao, *The Fundamentalist Movement Among Protestant Missionaries in China, 1920-1937* (Dallas: University Press of America, 2003).

14 Watchman Nee, *Zitten, wandelen, standhouden* (Hoenderloo: Hoenderloo's Uitgeverij, 1957); idem, *Das normale Leben* (Wuppertal: Brockhaus Verlag, 1963).

15 Janice Wickeri, *Love Never Ends: Papers by K.H. Ting* (Nanjing: Yilin Press, 2000).

Buitenkerkelijk christendom in India minder cultureel bepaald dan in China

India en China kennen buitenkerkelijk christendom, maar het karakter hiervan verschilt sterk. In India zijn er tienduizenden ‘discipelen van Christus’, die zich bewust niet door de doop in de kerk laten opnemen. Zij aanvaarden Jezus Christus als hun persoonlijke Heer en Heiland, maar blijven zo veel mogelijk binnen de bestaande culturele verbanden en willen vooral niet opvallen. Zij zijn nergens geregistreerd.¹⁶

In China is de situatie complex. Ten eerste beschouwt de Chinese overheid enkel de geregistreerde kerken als ‘kerk’; de ‘ondergrondse’ kerk is haars inziens geen kerk. Ten tweede zetten de huisgemeenten een vraagteken achter het ‘kerk’-zijn van de geregistreerde kerken, die huns inziens te veel aan de leiband van de overheid lopen. Ten derde kan bij ‘buitenkerkelijk christendom’ in China ook gedacht worden aan die geleerden in en buiten de staatsuniversiteiten, die de geschiedenis van de invloed van het christendom op de Chinese cultuur bestuderen en heil verwachten van de christelijke normen en waarden voor de nabije en verre toekomst van hun land. Zij wijzen op de bijdragen die de westerse missie en zending in de afgelopen eeuwen aan het Chinese volk geleverd hebben. Zij betogen dat er in China tal van publieke universiteiten zijn die hun wortels in de missie en zending van de negentiende eeuw en eerste helft van de twintigste eeuw hebben. Verder maken zij van de recente vrijheid gebruik om in kaart te brengen hoe het christelijke sociale denken hun land al beïnvloedde voordat daarin de communistische partij aan de macht kwam.¹⁷ In dit verband moet de naam genoemd worden van de Chinese christen Zhang Shizhang, die Jezus sociaal wilde navolgen en daarom pacifist werd; doch later vocht hij wel tegen de Japanse invasie in China.¹⁸ De groep van geleerden die zo de christelijke invloed in de Chinese cultuur traceren en met het christelijke ethos sympathiseren, wordt nu ‘culturele christenen’ genoemd. Zij voelt zich veel vrijer in haar bewegingen dan de docenten in de over geheel China verspreide theologische seminaries van de erkende kerken, die het zekere voor het onzekere nemen en zich niet op glad ijs begeven willen.¹⁹ Door publicaties van de culturele christenen, die gewoonlijk geen kerklid zijn, worden nu meer mensen in China zich bewust

16 Zie de Utrechtse dissertatie van Dasan Jeyaraj: *Followers of Christ Outside the Church in Chennai, India: A Socio-historical Study of a Non-church Movement* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2009).

17 Pan-chiu Lai – Jason T.S. Lam (red.), *Sino-Christian Theology: A Theology Qua Cultural Movement in Contemporary China* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010).

18 Jiafeng Liu, ‘Christian Socialism in Pre-World War II East Asia: A Comparison of Zhang Shizang in China and Toyohiko Kagawa in Japan’, in: Jan A.B. Jongeneel et al. (red.), *Christian Presence and Progress in North-East Asia: Historical and Comparative Studies* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011), pp. 73-86.

19 Marvin D. Hoff, *Chinese Theological Education : 1979 to 2006* (Grand Rapids: Eerdmans, 2009).

van het feit dat missie en zending in de tijd vóór Mao Zedong (1893-1976) veel meer gedaan hebben dan alleen maar ‘zieltjes winnen’ en mensen voorbereiden op het leven na de dood: eeuwig wel (hemel), of eeuwig wee (hel). *Christendom in China niet gehandicapt door het kastenstelsel en tribalisme*

Na aandacht besteed te hebben aan kerk en buitenkerkelijk christendom in India en China op zichzelf moet nu iets gezegd worden over de plaats van de kerk in de samenleving. Eén van de karakteristieke verschilpunten is dat India een met het hindoeïsme gegeven en verweven kastenstelsel heeft en dat een dergelijk stelsel in China ontbreekt. Dientengevolge worstelt het christendom in India met het kastenwezen, en het christendom in China niet.

De geschiedenis van kerk en zending in India is een geschiedenis van het wikken en wegen van het kastenstelsel. Er zijn enerzijds westerse missionarissen en zendelingen geweest die de kastenregels van het hindoeïsme ongemoeid lieten (o.a. de Leipziger zending), en anderzijds collegae die radicaal braken met dit huns inziens inhumane stelsel. Ook de Indiase christenen en kerken zijn hierover verdeeld.²⁰ De Mar Thoma Syrische Kerk die wel eens als een ‘kastekerk’ afgeschilderd is, gaat in dezen andere wegen dan de kerken met leden die grotendeels voortgekomen zijn uit de geleiding van de onaanraakbaren, genaamd *harijan* (terminologie van Mahatma Gandhi), of *dalits* (hun eigen terminologie). Ook in het huidige India zijn er nog christenen van hogere kasten die christenen van lagere kasten geen hand willen geven en niet met hen samen aan één tafel, dus ook niet aan één avondmaalstafel willen zitten. Zij willen hun eigen kaste trouw blijven. Zelfbewuste hindoes zien de *dalits* als mensen die buiten het sacrosancte systeem staan, en daarom geen rechten, maar enkel plichten in de samenleving hebben. Aangezien de meerderheid van de Indiase christenen uit *dalit*-kringen afkomstig is, kijken hindoes soms op het christendom neer als op een godsdienst met een *dalit*-status in de Indiase maatschappij.

In de Chinese maatschappij zijn er weliswaar rangen en standen, maar geen kasten. Dit betekent dat het christendom daar niet met bepaalde kasten of met kastelozen geassocieerd kan worden. In China is het christendom in alle lagen van de maatschappij te vinden, zelfs meer in de middenklasse en in hogere kringen dan in de laagste bevolkingsgroepen zoals in India. In het verleden zag China het christendom als een vreemde godsdienst, afkomstig uit het verre buitenland. Ook na de beëindiging van de Culturele Revolutie

20 David Mosse, *The Saint in the Banyan Tree: Christianity and Caste Society in India* (Berkeley: University of California Press, 2012). Vgl. Chandra Mallampalli, ‘Caste, Catholicism, and History ‘From Below’, 1863-1917’, in: Richard F. Young (red.), *India and the Indianness of Christianity: Essays on Understanding – Historical, Theological, and Bibliographical – in Honor of Robert Eric Frykenberg* (Grand Rapids: Eerdmans, 2009), pp. 144-57.

wordt dit verwijt nog wel in bepaalde kringen gehoord, maar het heeft nu minder overtuigingskracht dan vroeger. Immers door en na deze revolutie zijn er geen buitenlandse missionarissen en zendelingen meer in het land om leiding te geven aan kerk en zending.

Verder is het christendom in China minder door tribalisme gestempeld dan dat in India. In India hebben tribale groepen, woonachtig in geïsoleerde en vaak ook achtergebleven gebieden, een aparte status, die zich op de maatschappelijke ladder ergens tussen de kasten en de kastelozen bevindt.²¹ In India heeft het christendom ook wortel geschoten onder tribale groepen, met name in het noordoosten van het land. Daar liggen de kleine deelstaten Meghalawya, Mizoram en Nagaland, die elk een christelijke meerderheid hebben, oplopend tot ca. 87,5 % in Nagaland. Dit betekent onder meer dat deze deelstaten in New Delhi door christenen vertegenwoordigd worden.

Godsdienstvrijheid in India beperkt om godsdienstig politieke redenen, in China om seculier politieke redenen

In 1948 proclameerden de Verenigde Naties de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*. Daarin staat een afzonderlijk artikel over de godsdienstvrijheid. Hoewel India en China dit document ondertekend hebben, leven zij dit lang niet altijd na.²² *Open Doors* publiceert jaarlijks een lijst van landen die godsdienstvrijheid geheel of gedeeltelijk beperken. Op de meest recente lijst die op internet te vinden is, staan India en China op respectievelijk de 32ste^e en 21ste plaats vermeld.

In India verschilt de situatie van deelstaat tot deelstaat. Christenen hebben het meest te verduren in deelstaten waar de hindoe Bharatiya Jana Partij (BJP) aan de macht is. De deelstaten Gujarat in het Westen en Orissa in het Oosten zijn berucht om hun grootschalige christenvervolgingen. De bekeeringswetten die in vijf door hindoes geleide deelstaten van kracht zijn, beperken de godsdienstvrijheid ernstig en belemmeren zo de christenen in hun kerkelijk werk. Zij staan aan de inwoners wel toe om over te gaan van de ene op Indiase bodem ontstane godsdienst naar een andere daar ontstane godsdienst (grensverkeer tussen hindoeïsme, boeddhisme, sikhisme en jainisme mag!), maar verbieden bekeringen naar de religies van buiten India (christendom, islam).²³ Fanatieke hindoes gebruiken deze wetten niet alleen om te

21 Vgl. F. Hrangkhuma – Joy Thomas (red.), *Christ Among the Tribals* (Bangalore: FOIM, 2007).

22 Marshall, *Their Blood Cries Out*, pp. 75-84, 97-104; Ronald Boyd-MacMillan, *Volharden in geloof: Een onthullende gids over de wereldwijde vervolging van de kerk* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2008), pp. 48-72. Vgl. Tiedemann, *Handbook of Christianity in China*, pp. 885-87.

23 Bengt G. Karlsson, 'Entering into the Christian Dharma: Contemporary 'Tribal' Conversions in India', in: Judith M. Brown – Robert E. Frykenberg (red.), *Christians, Cultural Interactions, and India's Religious Traditions* (Grand Rapids: Eerdmans, 2002), pp. 133-53.

discrimineren, maar ook om te vervolgen en in voorkomende gevallen ook om moorden te plegen (veel georganiseerd geweld is door hen zorgvuldig gepland). Sommige christenen reageren op discriminatie en geweld met het stil gaan zitten met een boekje in een hoekje, maar anderen met vreedzame protesten. De laatstgenoemde groep wil naleving van de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens* en van de seculiere Indiase grondwet. Zij wijst op de immense bijdragen die christenen aan de Indiase samenleving geleverd hebben en leveren: in het onderwijs, de gezondheidszorg, en het sociale werk. Doch deze bijdrage aan de samenleving is voor fanatieke hindoes nu juist een bron van grote frustratie en ergernis.

In China hebben de erkende kerken – Drie Zelf Patriottische Beweging en Katholiek Patriottisch Genootschap – minder last van belemmering door de overheid dan de duizenden clandestiene huisgemeenten. In het verleden was de evangelische organisatie *Open Doors* uitgesproken negatief over China (met verwijzing naar het desastreuze lot van de kleine en grote huisgemeenten), maar nu is zij positiever. Ook zij erkent nu dat de staat daar permissie geeft om her en der nieuwe kerken te bouwen en miljoenen Bijbels (inmiddels 80 miljoen exemplaren!) te laten drukken. Niet overal in China is er echter evenveel vrijheid. Op het achtergebleven platteland worden christenen vaker en erger gediscrimineerd dan in de grote steden. Bovendien ervaren christenen die in gebieden wonen waar de bevolking naar politieke onafhankelijkheid streeft, weinig vrijheid. Dit geldt met name voor de christenen in de zuidelijke provincie Tibet/Xizang en de zuidwestelijke provincie Xinjiang Oeygoer, waar respectievelijk de boeddhisten en de moslims politiek afwijkend gedrag vertonen. De Chinese overheid kijkt daar ook met argusogen naar de activiteiten van de lokale christenen. In deze twee provincies hebben Han-Chinese christenen veel minder te verduren dan Tibetaanse en Oeygoerse christenen, die bovendien grootschalig door de lokale boeddhisten en moslims gediscrimineerd worden.

Christenen in India meer van buitenlandse hulp afhankelijk, minder pragmatisch en minder 'cultureel' dan christenen in China

India heeft een lange koloniale geschiedenis achter de rug, die het land en zijn bevolking in hoge mate van het Westen afhankelijk gemaakt hebben. India is nu de grootste democratie ter wereld.²⁴ De Indiase christenheid heeft een missie- en zendingsverleden, dat door financiële hulp en andere bijstand van westerse kerken, missie- en zendingsorganisaties gekenmerkt is. Na de nationale onafhankelijkheid in 1947 krijgen christelijke missionarissen en

²⁴ Vgl. Mira Kamdar, *Planeet India: Hoe de snelst groeiende democratie ter wereld verandert* (Schiedam: Scriptorum, 2007).

zendelingen van buiten het Britse *Commonwealth* vrijwel geen verblijfsvergunningen meer. Andere vormen van hulp gaan evenwel gewoon door. Het Indiase christendom staat nu geheel op eigen benen. Het overgrote deel van het kerkenwerk in India wordt nu door Indiase christenen zelf betaald, maar voor specifieke zaken en taken wordt nog wel een beroep op het buitenland gedaan. Dit houdt ook verband met het feit dat de Indiase christenen, grotendeels uit *dalit*- en tribale kringen afkomstig, niet kapitaalkrchtig zijn.

China werd nauwelijks gekoloniseerd. Na de communistische machts-overname wilde het land nog meer op eigen benen staan dan voorheen. Na 1949 raakten ook de kerken en de circa twintig erkende theologische seminaries eraan gewend om geheel in het eigen onderhoud te voorzien. Gegeven het feit dat christenen in China nu meer tot de middenklasse en de hogere klasse behoren dan in India, hebben zij ook meer geld om aan hun kerken, alsmede aan educatie en sociaal werk (kleuterscholen, bejaardencentra, etc.) uit te geven dan de Indiase christenen. Dit geldt althans voor de christenen en kerken in de Chinese kustprovincies, waar de economie groeit en bloeit. Daarentegen zijn de kerken in arme provincies ook arm; vaak hebben zij geen geld om hun eigen voorgangers te betalen.

Het confucianisme en het communisme hebben de Chinese bevolking pragmatisch gemaakt. Verder heeft de communistische overheid de christelijke jaartelling geïntroduceerd en de cyclische geschiedbeschouwing die op 'de eeuwige wederkeer der dingen' gebaseerd is, vervangen door een lineaire beschouwing van de tijd welke via de gedoopte Jood Karl Marx uiteindelijk aan de Bijbel ontleend is. Bij gevolg is nu de Chinese samenleving meer doelgericht bezig dan de Indiase. Het bevreedt dan ook niet dat Chinese christenen pragmatisch te werk gaan. Gerichte zakelijkheid (en materialisme?) kenmerkt het Chinese christendom meer dan het Indiase christendom.

Sinds enkele jaren voert de christengeleerde Peter Tze Ming Ng vanuit Hongkong een warm pleidooi voor een paradigmawisseling in het verstaan van de verhoudingen tussen Oost en West. Hij beklemtoont dat de in China werkzame zending Robert Morrison (1782-1843) het doel van de zending in China niet zag in het introduceren van een westers 'cultureel imperialisme', maar in het op gang brengen van een intercontinentale 'culturele uitwisseling' (moderne terminologie). Na de Culturele Revolutie werd dit perspectief herontdekt door die christenen in China, die het vocabulaire van de 'culturele agressie' achter zich wilden laten. Zij juichen het toe dat de Chinese overheid in het buitenland overgaat tot het stichten, niet van 'Mao-instituten', maar nota bene 'Confuciusinstituten'. Volgens Ng kan het westerse christendom een bijdrage aan deze paradigmawisseling leveren door China niet te willen verwestern (laat staan te willen veramerikaniseren), maar door China te helpen bij het moderniseren van de samenleving (o.a. de invoering van het

gelijkheidsprincipe).²⁵ In India schijnen er minder christenen te zijn die à la Ng innovatief nadenken en publiceren over een christelijke bijdrage aan de nationale cultuur. Doch wat China betreft moet nog wel opgemerkt worden dat Ng in Hongkong geen rekening houdt met de zienswijze van de clandestiene huisgemeenten in ‘mainland China’, die geen enkel heil verwachten van de Confuciusinstituten als heuse staatsinstellingen. Bovendien is het de vraag of de meerderheid van de christelijke geleerden in de Volksrepubliek China over zaken als ‘culturele uitwisseling’ net zo denkt als Ng.

Meer participatie van Indiase dan van Chinese christenen in grote internationale netwerken

Na de Tweede Wereldoorlog speelden Indiase christenen een grotere internationale rol in de oecumene, de Evangelische Beweging en de Pinksterbeweging dan Chinese christenen. Dit heeft in de eerste plaats te maken met de buitenlandse politiek van China, die geen inmenging van buitenaf duldde en uiterst terughoudend was in het verstrekken van uitreisvisa. In de tweede plaats houdt dit verband met het feit dat India sinds de komst van het Britse gezag Engels als voertaal, naast het Hindi, is gaan gebruiken, waardoor ook Indiase christenen zich vrij gemakkelijk internationaal konden gaan bewegen. Vanaf de oprichting van de Wereldraad van Kerken (1948) hebben Indiase christenen de weg weten te vinden naar Genève, trouwens ook naar andere centra van het wereldchristendom.

In 1991 kreeg de Chinese delegatie een warm onthaal op de zevende assemblee van de Wereldraad van Kerken in het Australische Canberra.²⁶ Op eerdere assemblees had zij om politieke redenen verstek moeten laten gaan. Wel was er toen schriftelijk contact tussen de Drie Zelf Patriottische Beweging en de Wereldraad. In het jongste verleden kregen Chinezen meer mogelijkheden om in het buitenland te verblijven. Er studeren nu duizenden Chinezen aan westerse universiteiten. Onder hen zijn er ook die daar theologie studeren. Ook al worden er nu duidelijk bakens verzet, toch blijven er grenzen aan wat kan en mag. Chinese christenen kunnen bijvoorbeeld niet officieel participeren in internationale netwerken als de Lutherse Wereld Federatie (LWF) of de Wereldgemeenschap van Hervormde Kerken (WCRC), omdat de Chinese republiek ‘denominaties’ als passé beschouwt.

25 Peter Tze Ming Ng, ‘From ‘Cultural Imperialism’ to ‘Cultural Exchange’: Christian Higher Education in China Revisited’, in: Jan A.B. Jongeneel et al., *Christian Mission and Education in Modern China, Japan, and Korea: Historical Studies* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009), pp. 43-53. Vgl. Peter Tze Ming Ng, *Chinese Christianity: An Interplay Between Global and Local Perspectives* (Leiden: Brill, 2012), pp. 91-110.

26 Michael Kinnamon (red.), *World Council of Churches: Signs of the Spirit: Official Report Seventh Assembly, Canberra, Australia, 7-20 February 1991* (Geneva: WCC Publications, 1991), p. XIII.

Zending in India in een overwegend hindoeïstische setting, zending in China daarentegen in een overwegend seculiere context

Christelijke zending is overal en altijd getuigenis en dienst in context. De context van India als grootste democratie ter wereld met hoge werkeloosheid en talloze ondervoede kinderen verschilt aanzienlijk van die van China als de grootste éénpartijstaat ter wereld met relatief weinig werkeloosheid en nauwelijks ondervoeding. De Indiase christenheid staat contextueel dus voor andere uitdagingen dan de Chinese.

De Indiase christenheid moet zich continu rekenschap geven van het hindoeïsme als de dominante religie in India. Sinds de negentiende eeuw zijn er binnen deze godsdienst twee posities tegenover het christendom ingenomen: enerzijds die van een in principe positieve benadering, anderzijds die van een ronduit negatieve beoordeling, al dan niet gepaard gaande met het accepteren en toepassen van geweld. Tot de eerste stroming behoort allereerst de devotionele beweging Brahmo Samaj, in 1828 gesticht door hindoes die opkwamen voor vroomheid, godsdienstige dialoog en sociale hervorming; tot de tweede stroming de militante beweging Arya Samaj, in 1875 gesticht door hindoes die een op de Veda's gebaseerde renaissance van hun godsdienst, cultuur en politiek wilden realiseren. In de twintigste eeuw hebben beide groeperingen opvolgers gekregen. De Ramakrishna beweging, Gandhi als de 'vader des vaderlands', en de voormalige president van India Radhakrishnan (1888-1975) behoren tot de eerste categorie. Zij lieten zich lovend over Jezus Christus uit, maar niet over het christendom als westerse godsdienst. Daarentegen werd de negentiende-eeuwse negatieve benadering door anderen gepropageerd en gepraktiseerd: tussen de beide wereldoorlogen door de in 1925 gestichte hindoe-organisatie *Rashtriya Swayamsevak Sangh* (RSS); en na de onafhankelijkheid van India door de in 1964 opgerichte hindoe organisatie *Vishwa Hindu Parishad* (VHP), en de in 1980 opgerichte hindoeïstische politieke partij *Bharatiya Jana Party* (BJP). Hun streven is om goedschiks en desnoods kwaadschiks van India een hindoe staat te maken. Tijdens het bezoek van de paus als staatshoofd en als kerkleider aan India (1990), introduceerden zij de slogan: *Rama raj – Rome raj*: in India geen heerschappij van Rome, maar wel van Rama als de vleeswording van de god Vishnu.²⁷ In de laatste decennia ondervindt de christenheid vele negatieve gevolgen van deze ideologie. Daarom zoekt zij regelmatig steun bij de tolerante stromingen binnen het hindoeïsme (*Hindu dharma*). Doch zij beseft tegelijkertijd goed dat deze in wezen democratische stromingen hun eigen missionaire agenda hebben: Jezus Christus als Aziaat lospellen uit het in India geplante westerse christendom.

27 Boyd-MacMillan, *Volharden in geloof*, p. 57.

De Chinese christenheid heeft haar missie te vervullen in een communistische staat, die de godsdienst, en dus ook het christendom, beperkt en bestrijdt.²⁸ Zij moet rekening houden met de twee hoofdstromingen binnen de communistische partij. In de partij zijn er in de eerste plaats de ideologen die alle godsdienst als opium voor het volk beschouwen en dus het christendom evenzeer bestrijden als het boeddhisme, het taoïsme en de islam. Daarnaast zijn er de pragmatici, die de economie belangrijker vinden dan de ideologie. Van hen hebben de godsdiensten minder te duchten dan van de ideologen. Doch ook hier doet zich een serieus probleem voor: hun onverhuld materialisme kan vat krijgen op het kerkelijke leven. Verder moet verdisconteerd worden dat in het China van na de Culturele Revolutie niet alleen het christendom een renaissance beleeft, maar tot op zekere hoogte ook het boeddhisme en de islam. Na decennia van atheïstische propaganda en het échec van de Culturele Revolutie zijn de Chinezen kennelijk groot-schalig op zoek naar transcendentie. De Chinese christenheid staat zodoende voor andere opgaven dan de Indiase christenheid.

Perspectieven voor het christendom in India en China

In het China van na de Culturele Revolutie is het christendom gigantisch gegroeid: van ca. één miljoen naar wellicht honderd miljoen gelovigen (het schijnt nu zelfs meer aanhangers te hebben dan de communistische partij leden heeft!). Zo'n spectaculaire groei heeft het Indiase christendom wel in de tribale gebieden, maar niet op nationaal niveau meegemaakt. Doch het heeft ook nooit zo'n ontzettende vervolging ervaren als het Chinese christendom ten tijde van de Mongolenstorm in de Middeleeuwen en de Culturele Revolutie in het jongste verleden. Ook al heeft het Chinese christendom een geschiedenis met meer ups en downs dan het Indiase christendom, toch hebben zij veel meer gemeen dan niet gemeen: minderheid zijn, tegen de verdrukking in groeien, spiritueel opgebouwd worden door de overgeleverde getuigenissen van martelaren en de verhalen van duizenden bekeerlingen, de kerk planten in gebieden die tot voor kort onbereikbaar waren, en ervaren dat het christendom niet overal in het land op gelijke wijze groeit. In India hebben de drie genoemde noordoostelijke deelstaten, alsmede de daar gelegen deelstaat Manipur (ca. 34%) en de zuidwestelijke deelstaat Kerala (ca. 19%) de hoogste percentages christenen. In China is er geen enkele provincie met een christelijke meerderheid. Behalve de speciale administratieve regio Hongkong (ca. 10%) wijst Johnstone nog vier provincies aan, waarin

28 Wing-tsit Chan, *Religious Trends in Modern China* (New York: Octagon Books, 1978), pp. 228-32, maakt duidelijk dat de uit de jaren twintig van de vorige eeuw daterende vijandige houding haar wortels niet alleen in het communisme heeft, maar ook in het rationalisme en het nationalisme.

christenen 10% of meer van de bevolking uitmaken: Fujian aan de kust (ca. 10%), Anhui in centraal China (ca. 11%), Henan in centraal China (ca. 10%), en Zhejiang in centraal China (ca. 11%).²⁹

In vele Aziatische landen ten oosten van het islamitische Pakistan groeien en bloeien de kerk en het christendom. India en China zijn hier geen uitzondering op. Barrett becijferde dat het christendom in geheel Azië van ca. 2,3 % van zijn bevolking in 1900 gegroeid is naar ca. 8,5 % in 2000.³⁰ Ook als men verdisconteert dat zijn cijfers aan de optimistische kant zijn, blijft de groei toch opmerkelijk. Het krimpende christendom van het Westen kan zich optrekken aan het groeiende christendom in Azië in het algemeen, en dat in India en China in het bijzonder.

Ofschoon er ook in India en China kaf onder het koren is, valt toch het koren het meeste op. Op buitenstaanders maakt het een diepe indruk dat christenen daar zich doorgaans niet erg laten afschrikken door discriminatie, geweld en liquidatie. In de naoorlogse tijd kenmerkt het Indiase en Chinese christendom zich door gestage groei. Talloze verhalen en enkele gedegen studies maken duidelijk, dat de vele bekeringen niet voortkomen uit logisch nadenken over de godsdienst, maar uit de ervaring van het bovennatuurlijke, uit de genezingen op het gebed, uit het waarnemen van wat het christelijke geloof in het dagelijkse leven uitwerkt: het liefhebben van God en de medemens ongeacht sekse, kaste, rang en stand dienen, verzoening, het geen kwaad met kwaad vergelden, en het vergeven wie leed deed, ook de vervolgers en hen die martelden.³¹ Hier ligt de aantrekkingskracht van het hedendaagse christendom in India en China.

Het christendom transformeert Azië van een cyclisch georiënteerd continent in een continent met een lineaire geschiedbeschouwing. Het leert Azië te breken met de idee dat alles terugkeert naar het oude, en het leeft in woord en daad voor dat er in de geschiedenis beoogde vooruitgang is.³² Het christendom is constant op zoek naar de identiteit en de vrijheid van Azië. Tegelijkertijd roept het alle Aziaten op tot geloof in Jezus Christus, die vernieuwing brengt, en een nieuwe hemel en een nieuwe aarde in het vooruitzicht stelt.³³ Het onderstreept dat het in Azië per slot van rekening niet gaat om de groei van de kerk en van het christendom, maar om het volgen van Jezus Christus – niet als *een* weg, *een* waarheid, *een* leven (één van de zeer vele opties), maar als *de* weg, *de* waarheid, *het* leven (Johannes 14:6). Als de

29 Johnstone, *Operation World*, pp. 167-89; 318-37. Vgl. Johnson – Ross, *Atlas of Global Christianity*, p. 137.

30 Barrett, *World Christian Encyclopedia*, p. 13.

31 Plaisier, 'De ontwikkelingen van het christendom in China', gaat diep op deze materie in.

32 Vgl. Jan A.B. Jongeneel, *Jesus Christ in World History: His Presence and Representation in Cyclical and Linear Settings* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009).

33 Vgl. Mundadan, *Indian Christians: Search for Identity and Struggle for Autonomy*.

Indiase en Chinese christenen van vroeger en van nu Jezus Christus slechts als *een weg, een waarheid, een leven* beleefd en beleden hadden, zouden zij allang uitgestorven zijn. In India proclameren de *dalit*-christenen dat niet het kastenstelsel universeel heil brengt, maar Jezus Christus, die ook voor kastelozen gekruisigd en opgestaan is. En in China is nu min of meer dezelfde strijd gaande als in de eerste eeuwen van de christelijke jaartelling: wie heeft het laatste woord op aarde: de keizer van Rome of Messias Jezus? De communistische partij of het Evangelie? Sinds de Culturele Revolutie en het pervers neerslaan van de studentendemonstratie op het Plein van de Hemelse Vrede te Beijing door het Chinese leger op 4 juni 1989 hebben honderdduizenden Chinezen hun geloof in het marxisme, leninisme en maoïsme verloren en zijn op zoek gegaan naar iets dat, of iemand die hen heden en morgen blijvend inspireren kan.³⁴ Ook in India, met meer jongeren beneden de 25 jaar dan in China met zijn politiek van één kind per gezin, zijn honderdduizenden dalit en andere jongeren op zoek naar een levensdoel dat “meer dan het gewone” is.³⁵ De toekomst zal leren of de jeugd van India en die van China massaal uitkomen bij Jezus Christus als de vindplaats van ultieme zingeving.

34 Tony Lambert, *China voor Christus* (Amsterdam: Ark boeken, 2006), pp. 173-75.

35 Vgl. Feitse Boerwinkel, *Meer dan het gewone: Over Jezus en de bergrede* (Baarn: Ambo, 1977).